

cum enim vacuum in seipso nihil sit, absurdum ac ridiculum est dicere, vacuum, id est, nihilum, esse elementum et causam extensionis realis corporum ac resistantiæ, quam corpora extensa aliis corporibus offerunt.

Quod si quis objiciat, experimentis constare, physicam extensionem ac continuitatem corporum quorundam, præter partes materiæ, spatiola vacua continere; in primis demonstrare opus esset, præfata spatiola, quæ vacua supponuntur, revera vacua omnino esse, quod nunquam demonstrabitur, cum e contra valde probabile sit, ea fluidis subtilissimis repleti. Deinde, etiam gratis data existentia illius vacui, nihil adhuc proficiunt dynamista; nam optime concipitur, extensionem physicam exurgere posse ex particulis determinata extensione ac superficiebus præditis, ac sibi juxta positis sive unitis, quamvis interstitia vacua simul contineant et claudant: ast minime concipi potest, puncta mathematica nullam extensionem, nec magnam, nec parvam, nullamque superficiem habentia, extensionem realem constituere posse, immo etiam nec interstitia vacua inter se claudere; dum enim agitur de rebus prorsus inextensis, verba illa *inter se claudere, interstitia, juxtapositio*, sensu rationali carent, ac sunt meri imaginationis lusus.

THESIS 3.^a

Rejicere quoque oportet ut insufficiens systema atomistico-dynamicum.

Probatur. Hæc hypothesis admittit cum Atomismo puro atomos quasdam primitivas extensione ac motu præditas, solumque ab illo differre vere potest, quatenus motum essentialem atomis concedit; ergo 1.º huic hypothese refragantur argumenta cuncta, quæ adversus purum Atomismum protulimus; 2.º dum motum atomis essentialiter inesse concedit, rationi, experientiæ ac communi philosophorum doctrina adversatur, qui docent, materiam inertiam sibi ut propriam vindicare.

SCHOLIUM.

In chemicorum sententia refellenda non immoramur, tum quia ipsorum principia physicam tantum ac veluti secundariam corporum constitutionem ad summum explicare possunt, tum et maxime quia ipsorum elementa, si revera ultra resolvi nequeant (quod numquam certo asseri potest, cum ignoremus, quo pertingere possit dissolutio corporum, maxime cum quotidie videamus, in alia resolvi corpora, quæ prius simplicia existimabantur), ad atomos primitivas puri Atomismi revocantur.

ARTICULUS TERTIUS

Expenditur systema scholasticum.

THESIS 1.^a

Scholasticum systema, prout supra expositum est, rationabilius præ cæteris explicat corporum prima principia et essentialem constitutionem.

Dico prout supra expositum est, quia dum hic sermo habebitur de corporibus, intelligenda veniunt: 1.º corpora physice simplicia, hoc est, quæ sunt veræ substantiæ corporeæ completæ ex aliis completis non aggregatæ, sive hujusmodi simplicia corpora sint vulgaria elementa, sive ea, quæ a chemicis assignantur; 2.º ea corpora composita, quæ per generationem substantialem (quam revera dari postea ostendemus) de novo producuntur, ita ut essentiam et naturam obtineant ab elementis secundariis seu immediate ipsam ingredientibus penitus distinctam, ut plantæ essentia seu substantia penitus differt a semine, terra, aqua, oxigenio, acido carbonico cæterisque corporibus, quæ ad ipsius generationem concurrunt. Breviter: sermo est hic de corporibus simplicibus; quoad composita vero de iis solum, quæ *mixta perfecta* apud

Scholasticos dicebantur, in quibus elementa ita alterantur et permixcentur, ut substantia ex eis exurgens ab ipsis elementis essentialiter distinguatur; non vero de iis compositis, in quibus minor habetur alteratio, ac elementa propriam servant in composito naturam, ut nix, spuma, in quibus aqua et aer propriam retinent naturam, quamvis aliquantulum et ad sensum alteratam; hæc *mixta imperfecta* dicebantur ab Scholasticis.

Cæterum, pro thesisi nostræ firmitate, sufficit dari composita aliqua prioris generis, ut proculdubio sunt animalia et plantæ, ast minime requiritur, quod ut talia agnoscantur cuncta ea, quæ Scholastici agnoscebant, cum fortasse corpora quædam, quæ inter mixta perfecta recensentur ab Scholasticis, annumeranda potius sint inter mixta imperfecta seu corporum aggregationes. Hæc præ oculis habenda etiam pro thesi sequenti.

Dixi etiam *rationabilius præ cæteris*; nec enim thesisi ista rigurosam demonstrationem patitur, propter ipsam ejus naturam ac difficultatem maximam, cum agatur de rebus, quæ sensus aciem effugiunt.

Quibus præmissis, thesisi veritas ostendi potest:

A) Quasi negative: 1.º Ex confutatione præcedentium systematum. 2.º Ex eo quod ipsorum manifesta absurda non offendat. Siquidem scholasticum systema ex una parte vitat radicale vitium Atomismi, sive puri, sive dynamici, qui corporum prima principia reponit in vero corpore, ac proinde identificat ac confundit principium rei cum re principiatam, nec simplicium corporum (quæ tamen præcipua sunt) prima principia assignat; ex alia vero parte non offendit nec figmenta dynamismi leibnitziani, nec absurda boscowichiani, dum extensionem realem ac physicam corporum constitui ac exurgere vult ex vacuo ac realitatibus prorsus inextensis.

3.º Quia, dum systema scholasticum sibi ipsi constat, non modo *interne* seu quoad mutuum ac intimum nexum partium, sed etiam *externe*, quatenus una et eadem ratione a suis propugnatoribus exponitur, secus omnino contingit in

adversantibus systematibus. Nam, si Atomismum perpendas, aliud est systema Anaxagoræ, aliud Leucippi et Epicuri, aliud Cartesii, aliud Gassendi, aliud Newtonis, alius chemicorum. Si ad Dynamismum te convertas, alia et alia ratione ipsum exponunt ac tuentur Pythagoras cum suis numeris, Leibnitz cum suis monadibus, Boscowich cum suis spatiolis vacuis. Ergo, si varietates errorem et falsitatem, sicut unitas veritatem indicat, colligere sane licebit, scholasticum systema ad veritatem proprius accedere, veroque simile præ cæteris existere.

B) Positive et directe:

1.º In systemate scholastico optime salvatur fundamentalis ac essentialis conditio ad rationem primorum principiorum corporum. Nam sicut unitas, quia est principium numeri, debet quidem esse aliquid ad ordinem numericum, ut ita dicam, spectans, non tamen debet esse numerus: ita prima principia corporum, saltem simplicium, debent quidem esse quid corporeum, non tamen vera seu completa corpora. Jam vero, hoc ipsum est, quod præcise adstruit scholasticum systema, apud quod materia prima et formæ substantiales sunt quidem aliquid corporeum, quatenus corporum naturam et ordinem non excedunt, ac in corporibus continentur ipsorum unitatem constituentes, ast in seipsis et seorsim acceptæ non sunt corpora.

2.º Experientiæ ac observationi etiam concordat hoc systema. Nam eadem ratione ac via investigare oportet prima corporum essentialia principia ac ipsorum essentia. Sicut ergo, quia corporum, essentiam intueri aut immediate cognoscere non possumus, eam venamur ex corporum proprietatibus, effectibus ac accidentibus; ita similiter corporum prima et essentialia principia venari oportet ex ipsorum proprietatibus ac effectibus, eaque sunt assignanda, quæ iis maxime congruant. Jam materia et forma optime tamquam principia respondent proprietatibus et effectibus præcipuis ac veluti universalibus corporum. Siquidem in his observamus et experimur ex una parte extensionem, ex qua affectiones

aliæ, ut impenetrabilitas, occupatio loci, divisibilitas, etc., oriuntur; ex alia parte activitatem, quæ motu locali, alterationibus, productione aliorum corporum, generatione viventium, sensibus, vita vegetativa, etc., varie ac multipliciter manifestatur ac sese exerit. Ergo systema scholasticum, dum statuit, materiam primam esse principium fundamentale et radicale extensionis, formam vero substantialem esse principium radicale activitatis quæ in corporibus reperiuntur, apprimè consentaneum existit experientiæ et observationi, quibus docemur, extensionem et activitatem esse veluti fundamentales et primitivas corporum proprietates; ex quibus reliqua, quæ in corpore accidunt, originem ducant.

3.º Concordat etiam quam maxime rationi. Equidem, si hanc communemque hominum sensum consulamus, corpora unitati ac diversitati essentiali subjiciuntur, nemo enim prudenter inficiabitur, essentiam seu naturam leonis, v. g., esse vere ac substantialiter *unam* et non plures: similiter nemo inficiabitur, hanc naturam leonis essentialiter a natura plantæ differre, ita ut sint duæ substantiæ corporeæ essentialiter ac specificè distinctæ. Itaque cum unitas rei cum ejus entitate identificetur, hujusque legem et conditionem sequatur, juxta effatum illud philosophorum: *unum et ens convertuntur*, corporum principia prima talia esse oportet, ut contineant rationem sufficientem præfatæ unitatis essentiæ, quam in corporibus cernimus. Id vero Atomismo aut Dynamismo minime congruit; quandoquidem, apud ipsos, plantæ, animalia, cæteraque sensibilia corpora, nihil sunt aliud quam collectiones aut atomorum aut substantiarum simplicium; ast vero in systemate scholastico, forma, quæ, utpote actus primus et substantialis materiæ, hanc perficit, actuat ac determinat ad hanc vel illam completam substantiam constituendam, est radix et origo tam unitatis essentialis, quam diversitatis in corporeis substantiis. Ergo per solum scholasticum systema ratio sufficiens ac philosophica potest reddi unitatis ac distinctionis, quæ corporeis insunt substantiis.

4.º Similiter solum hocce systema congruam ac philoso-

phicam rationem reddit diversitatis primariæ inter corporeas et spirituales substantias. Nam atomistæ non aliam diversitatis rationem assignare queunt, nisi quod corpora sunt extensa, spiritus vero inextensi. At cum extensio, apud philosophos, si Cartesium excipias, non sit ipsa substantia aut essentia corporis, sed aliquid extra hujus conceptum, per hoc non assignatur vera ac propria ratio præfatæ diversitatis, seu differentiæ inter corpora et spiritus in ratione substantiæ. Multo minus sufficientem hujus rei rationem assignant dynamistæ, apud quos substantiæ, ex quibus corpora coalescunt, simplices sunt, sicut spirituales. Ergo in solo scholastico systemate redditur congrua et philosophica ratio sufficiens diversitatis, quæ inter corpus et spiritum intercedit sub conceptu et ratione substantiæ, dum statuunt, corpus omne, quantumvis minima extensione præditum ac simplex ad sensum, esse substantiam compositam ex materia et forma, dum e contra spiritus hanc compositionem excludunt, suntque formæ simplices.

A rationibus et argumentis aliis supersedeo, ne longius quam par est procedam. Quisquis allatas probationes simul cum his, quæ pro exponendo systemate articulo primo protulimus, animo præjudicii vacuo serio perpendat, facile ad affirmationem istam finalem deveniet: *Scholasticorum systema circa prima corporum principia, si non mathematicè demonstratum, certe tamen probabilius et rationabilius quam reliqua existit, ac tandem valde philosophicum.*

THESIS 2.^a

Admittenda est in corporibus substantialis generatio.

Prænotanda:

1.º *Generationis substantialis* nomine intelligitur mutatio illius esse primarii ac fundamentalis, quod accidentibus substernitur; unde asserere, dari in corporibus generationem substantialem, idem est ac asserere, corpora quandoque ita

agere in alia corpora, ut ex ipsorum actione exurgant non solum nova accidentia, sed etiam nova substantia, non quidem quod tota vel integra substantia de novo producat, ut in creatione, materia enim, quæ est pars essentialis substantiæ generatæ præsupponitur generationi, ac eadem manet post generationem, sed quia in ea producitur, vel potius educitur virtute et activitate agentis nova forma substantialis, quæ, materiam illam primam nova ratione actuando ac perficiendo, constituit cum ipsa naturam substantialem a præcedenti essentialiter distinctam: siquidem, ex supra expositis, forma substantialis est, quæ dat esse substantiale rei primumque principium formale et internum entitatis ac unitatis essentialis rei, atque exinde, variata seu mutata forma substantiali rei, necesse est mutari rei essentiam, ita ut, ubicumque nova forma substantialis producat ac materiæ uniatur, necessario exurgat nova substantia.

2.º Quia, ex dictis, generatio est mutatio corporis secundum substantiam seu productio novæ essentiæ substantialis, ita tamen ut ejus materia de novo non producat, consequitur plane exinde, existentiam generationis substantialis necessarium ac intimum nexum habere cum existentia novæ substantiæ; unde logice idem est demonstrare, existere ac produci novas substantias corporeas, ac demonstrare existentiam generationis substantialis, sensu jam exposito, cum per se notum sit, novam substantiam produci non posse nisi aut per creationem aut per generationem præfatam, quatenus producitur nova forma substantialis, nova ratione informans, actuans et determinans materiam primam.

3.º Atque exinde infertur, rationes omnes, quibus generationis substantialis existentia probatur ac firmatur, probare ac firmare simul veritatem systematis scholastici circa prima principia corporum, cum generatio substantialis existere, immo concipi non possit sine materia et forma substantiali.

Quibus præjectis, thesis probatur tum experientia, tum ratione.

A) *Experientia.*

1.º Hæc namque quotidie nobis ostendit, animalia de novo produci seu incipere esse; atqui animalia sunt novæ substantiæ, quandoquidem nemo, qui rationem et sensum communem non exuerit, inficiabitur, canem, v. gr., vel leonem esse substantias essentialiter diversas a corporibus vel elementis materialibus, ex quibus emergerunt: ergo ex ipsa experientia habemus, novas substantias produci, ac proinde dari veram generationem substantiarum.

2.º His addi potest, ut cum eximio Goudin loquamur, alia experientia illustris et efficax ex eo desumpta, quod quotidie cernimus, substantias producere alias sibi similes. Etenim, sicut motus motum producit, ita ignis ignem, planta plantam, equus equum, homo hominem. Porro hæc assimilatio non fit secundum accidentia tantum, sed secundum ipsam radicem accidentium, nempe substantiam. Hujus signum est quod productionis initio genitum a generante maxime differt secundum accidentia; deinde vero, eadem paulatim emergunt in materia quasi ex occulta radice, id est, ex principiis ipsis substantialiter mutatis.

3.º Sicut naturam corporum agnoscimus ac dijudicamus ex ipsorum proprietatibus ac effectibus, ita similiter mutationem ejusmodi naturæ vel essentiæ jure colligimus et dijudicamus ex mutatione proprietatum ac effectuum; atqui quotidiana et manifesta experientia docemur, mutari proprietates ac effectus proprios corporum, ut proprietates ac effectus plantæ penitus diversa existunt a proprietatibus ac effectibus corporum, quæ ejus productionem præcedunt ipsique materiam veluti ministrant: proprietates cineris diversæ sunt a proprietatibus ligni, ex quo productus fuit, etc.; ergo ex sensibili ipsa experientia ducimur ad agnoscendas mutationes substantiales corporum.

B) *Ratione.*

Quod attinet ad probationes rationis puræ, quamvis rigorosæ demonstrationes adduci nequeant, plurimæ tamen adsunt valde probabiles.

1.^a Cum entia illa, quæ *substantiæ* dicuntur, ab uno primo ente prorsus immutabili et simplici, scilicet, Deo, ordine quodam procedant, ut fides docet et ratio confirmat, necesse est, ut quo longius ab hoc puro et immutabili fonte recedunt, eo sint compositioni et mutabilitati magis obnoxia: sed substantiæ istæ corporeæ, quæ circa nos sunt, magis a Deo recedunt quam spirituales; ergo sunt compositioni ac mutationi magis obnoxia. Atqui hæc major compositio et mutabilitas nequit attendi secundum accidentia sola, substantiæ enim spirituales accidentali compositioni et mutationi obnoxia etiam sunt: ergo superest, ut attendatur secundum principia substantialia.

2.^a «Ut ait D. Thomas *Opusc.* 2.º, cap. 74, mundi perfectio exigit, ut in eo sint omnia substantiarum genera: sicut ergo in mundo sunt quædam substantiæ incorruptibiles, ita quoque in eo esse debuerunt quædam substantiæ corruptibiles, in quibus locum haberet vicissitudo illa substantialis, quæ est secundum corruptionem et generationem, ut ex ea veluti ex pulcherrima scena mundi theatrum ornaretur.»

Superest, ut quædam adjiciantur tanquam corollaria pro pleniori intelligentia tam generationis substantialis, quam universi systematis Scholasticorum apud quos,

1.º Duplex existit generationis substantialis terminus, nempe, terminus *qui*, et terminus *quo*. Primus dicitur ille, qui generativam actionem terminat, tamquam id, quod per eam complete existit, seu habet existentiam *ut quod*: alter vero terminat generationem, tamquam id, quo res seu substantia completa gignitur, ac proinde tamquam ratio, *qua* genitum constituitur.

2.º Termini generationis quatuor possunt enumerari, scilicet, *forma substantialis*; *natura*, ex materia et forma exurgens, quæ etiam dici solet *natura totalis* et *compositum physicum*; *suppositum*, quod etiam quandoque *compositum metaphysicum* appellatur; ac tandem *proprietates*, quæ essentiam necessario concomitantur ac consequuntur.

3.º Itaque, forma substantialis est terminus *quo* generationis, nam forma non est proprie id, *quod* generatur aut de novo producitur, sed potius id, *quo* ens generatur: sic forma substantialis plantæ non est id, *quod* generatur, cum forma non sit nisi pars plantæ generatæ vel productæ, sed est id, *quo* generatur, quia est id, quo seu ratione cujus planta essentiam propriam adsequitur, ac evadit nova substantia ab aliis distincta.

4.º Natura seu compositum physicum, prout concipitur sine subsistentia, dicitur terminus *quo totalis* generationis: terminus quidem *quo*, quia natura vel essentia sine subsistentia non est proprie id, *quod* existit, sicut non humanitas, sed homo est, *qui* existit; terminus vero *totalis*, quia non partem solam essentiæ, ut forma substantialis, significat et exprimit.

5.º Terminus *qui* generationis est solum suppositum seu natura substantialis quatenus subsistentia prædita. Etenim, sicut solum suppositum proprie est id, quod existit, seu habet existentiam ut ipsius subjectum adæquatum et completum, ita etiam de solo supposito proprie dici potest, quod est id, quod generatur et generatum est.

6.º Quod attinet ad proprietates, sicut concipiuntur tanquam quid secundarium respectu essentiæ, ita similiter dici potest, quod sunt terminus *secundarius* generationis, quatenus actio generativa, quæ *primo* respicit essentiam, *secundario* ac consequenter respicit ejusdem proprietates.

7.º Quæ de generationis termino diximus, eadem facile applicantur corruptioni substantiali, quæ, utpote generationi opposita, semper adest, dum novæ substantiæ generatio fit: unde tritum illud apud Scholasticos: *generatio unius est corruptio alterius*.

SCHOLIUM

In exponendo ac firmando systemate scholastico plus solito immorati sumus, non modo quia ipsum cæteris pro-

babilius haberi debet, sed etiam quia ejus cognitio maxime necessaria existit ad capienda opera Scholasticorum, ac in primis ipsius D. Thomæ. Nemo quippe hujus libros cum fructu evolvere potest ac perlegere, nisi perspicuam præhabeat notionem scholastici systematis circa corporum prima principia ac generationem substantialem; quandoquidem singulis fere paginis in Angelico Doctore occurrunt doctrinæ, tam ad Philosophiam, quam ad Theologiam spectantes, quæ sponuntur, illustrantur et evolvuntur per rationes, nomina, exempla et analogias ex præfato systemate desumptas, quæ capi ac intelligi nullatenus possunt, quin hujus systematis notio præhabeatur. Hinc eis ipsis, qui scholasticum systema rejiciunt, maxime expedit ipsum saltem bene nosse ac perpendere, si optant aditum habere ad doctrinam ac reliqua dogmata veterum Scholasticorum, ac præsertim D. Thomæ.

SOLVUNTUR OBJECTIONES

Obj. 1.º Corporum principia seu elementa assignanda sunt ea, quæ in corporibus deteguntur ope synthesis et analysis; atqui ope synthesis et analysis in corporibus non materia prima et forma substantialis, sed simplicia quædam corpora deteguntur, ut ex chemicis constat experimentis; ergo...

Resp. dist. maj. Assignanda sunt ea, quæ deteguntur in corporibus ope synthesis et analysis *rationis*, conc.; ope synthesis et analysis *experimentalis et humanæ*, subd.: *si agatur de primis corporum principiis*, neg.; *si de principiis secundariis*, trans. Prout supra jam adnotatum manet, quæstio hic habetur de *primis* principiis corporum, ac proinde de principiis, quæ non solum in mixtis corporibus, sed in simplicibus quoque reperiantur. Cum ergo principia seu elementa, quæ nunc habentur et in posterum habebuntur ex chemicis experimentis, necessario sint vera corpora, nequeunt agnosci tamquam *prima* corporum principia, nisi velimus princi-

pium cum re principiata identificare et confundere. Quæ igitur Chimica experitur ac docet, valde quidam utilia existunt ad dignoscenda elementa secundaria corporum, horumque proinde proprietates, determinatas manifestationes et vires, qua ex cognitione maxime juvantur ac promoventur industria, navigatio, ac generati in cunctæ artes.

Obj. 2.º ac simul instabis: Dum, ex concessis, chemicorum systema industriam et artes plurimum fovet atque juvat, systema scholasticum nullam utilitatem præ se fert, nec ex illo aliquid illustratur aut perficitur in scientiis naturalibus aut physicis; ergo rejiciendum est, aut saltem præferre oportet chemicorum theoriam.

Resp. 1.º neg. ant. Sunt enim phænomena quam plurima naturalia, philosophica ac physica, quæ non nisi per scholasticum systema congrue explicari possunt, ut apertissime apparet in plantis et brutis, quorum natura, vita, generatio et operationes multiplices, congrue aut philosophica ratione nequeunt explicari nisi per formam ac generationem substantialem. Id, ut prætermittam, præcipuam circa hominem scientiam, seu psychologiam, nec concipi quidem vix posse, nisi adhibito scholastico systemate.

Resp. 2.º Etiam gratis dato ant., neg. cons. Siquidem in systemate rationali ac metaphysico circa prima corporum principia, non major aut minor aptitudo pro industria et artibus est attendenda; id enim quærere jure debent scientiæ naturales et physicæ: ast metaphysica veritatem primo quærit ac systemata veritati magis affinia, applicationem vero ad artes et industriam non nisi remote et secundo.

Obj. 3.º Nihilum nequit esse principium corporum; sed materia prima Scholasticorum revera est nihilum; ergo... Prob. Quod non est ens actu, nihil est; sed apud Scholasticos materia prima non est ens actu; ergo... Idque confirmatur ex ipsa Aristotelis definitione, dum ait, materiam hanc «non esse quid, nec quale, nec quantum, nec aliquid eorum, per quæ ens determinatur;» quod autem nullam determinationem entis involvit, nihil est.

Resp. neg. min. Ad prob., neg. maj. Nam inter ens actu seu determinatam essentiam habens et nihilum mediat, ut merito docet D. Thomas, potentia realis ac subjectiva essendi: quapropter cum materia prima sit potentia realis, vel, si mavis, realitas potentialis susceptiva primi actus essendi seu formæ substantialis ac per istam essentiæ determinatæ, distinguitur profecto a nihilo, quod quidem non solum excludit actum essendi seu entitatem determinantem et actuantem, ut materia prima, sed excludit etiam potentiam realem et positivam actum essendi respicientem, quam non excludit, sed includit materia prima.

Instabis: Ratio puræ potentiæ identificatur cum nihilo; ergo... Prob. ant. Mundus, antequam crearetur, erat in pura potentia ad essendum; atqui mundus, antequam crearetur, in se et ex se erat merum nihilum; ergo similiter, si materia prima sit pura potentia, revera identificatur cum nihilo.

Resp. dist. ant. Ratio puræ potentiæ *objectivæ* seu *mera* *possibilitas rei* identificatur cum nihilo, conc.; potentiæ *subjectivæ*, neg.

Potentia objectiva, quæ etiam dicitur possibilitas, utpote mera non repugnantia rei ad essendum, nullam realitatem includit, ac proinde de ea dici potest, quod identificatur cum nihilo; sub quo conceptu verum est, quod mundus, antequam crearetur, sive mundus possibilis, qua possibilis et abstraendo ad existentia in ideis divinis, identificetur cum nihilo. Ast vero potentia subjectiva aliquid reale esse potest, sicut intellectus aliquid reale est et realitatem involvit, quatenus realem capacitatem sibi vendicat ad quaslibet scientias, etiam antequam eas actu possideat. Atque hujus posterioris generis est potentialitas materiæ primæ: unde non identificatur cum nihilo, sicut contingit in potentia objectiva seu possibilitate rei.

Obj. 4.º Substantiarum generatio, prout adstruitur in systemate scholastico, nec existere, nec concipi potest, nisi producat pars præcipua substantiæ generatæ, nempe, for-

ma substantialis; atqui repugnat, ens substantiale produci virtute agentis creati; ergo. .

Resp. dist. maj. Nisi producat *per creationem ex nihilo* forma substantialis, neg.; *per eductionem ex præsupposita materia*, conc. Et ad min. similiter dist. Repugnat, ens substantiale *completum ac subsistens* produci virtute agentis creati, conc.; ens substantiale *incompletum, quodque sit tantum actus materiæ præexistentis*, neg. Itaque pro solutione argumenti satis sit hæc duo præ oculis habere: 1.º ex his, quæ supra de termino generationis adnotavi, habetur, quod, proprie loquendo, forma substantialis non est res producta per generationem, sed potius id, *quo* res tamquam forma seu principio formali generatur ac producitur; 2.º forma substantialis non producitur per creationem ex nihilo, ad quod certe nullum agens creatum pertingit, sed per eductionem ex materia, in qua potentialiter præcontinetur tamquam in quadam ejusdem inchoatione, ad sensum supra jam expositum. Quod si videmus ac experimur quotidie, agentia naturalia formas seu determinationes accidentales propria virtute posse producere, non eas quidem ex nihilo creando, sed ex potentia materiæ educendo, non video, qua ratione demonstrari possit, repugnare productionem formarum seu determinationum substantialium, præsertim cum hujusmodi formæ sint realitates essentialiter incompletæ in linea entis et substantiæ, ita ut non tam substantiæ, quam determinationes et principia substantiæ dici revera possint.

Atque hic notare quoque libet, formam substantialem, mea saltem sententia, non in potentia materiæ tantum, sed in agente quoque virtualiter contineri: siquidem, quo agens ad generationem vel productionem substantiæ perfectiori natura ac potentiori efficacia et vi agendi donatur, eo perfectiorem ac nobiliorem formam substantialem producere potest.

Obj. 5.º Ex Chimiæ progressu ac recentibus experimentis colligere licet, corporum mutationes, quæ prius ut corruptiones et generationes substantiales habebantur, nihil

esse aliud quam analyses et syntheses atomorum; sic aqua, v. gr., vi efficacissima electrici in oxygenium et hydrogenium resolvitur, iterumque ex iisdem constituitur. Cum ergo hoc idem quoad reliqua corpora suspicari liceat, præsertim cum vires naturæ artis vires et efficaciam superent, pronum est conjicere, nullam dari veram corporum generationem substantialem.

Resp. Objectio ista, cui aliqui vim magnam fortasse concedent, omnium infirmissima potius existit. Nam,

1.º Etiam si concedatur, id totum, quod ex experientia profert, simulque corpora, quæ similibus syntheses et analysibus subjiciuntur, substantialiter non generari, nihil exinde licet jure colligere adversus existentiam generationis substantialis; quandoquidem, ut supra jam adnotatum fuit, ejusmodi generatio semper locum habere poterit, saltem respectu corporum simplicium, quæ effugiunt omne chemicam analysim vel actualem, vel possibilem in posterum. Verbo: quavis analysi posita, semper ac necessario deveniet ad elementum, quod sit verum corpus: jam vero, sicut Chimia nunquam demonstrabit, hocce elementum, quod est verum corpus, non constitui ex materia prima et forma substantiali tamquam primis essentialibus principiis, ita nec demonstrare unquam poterit, præfata corpora non subjici generationi substantiali.

2.º Ast in rei veritate, chimici nullum jus habent ad negandam substantialem generationem, etiam quoad corpora mixta vel composita inorganica: siquidem hucusque nullum corpus revera et absolute simplex detexerunt, quod ex eo constat, quod ea ipsa corpora simplicia ab eis nuncupata, ut oxygenium, bases oxidorum metallicorum, etc., ex duplici saltem elemento coalescunt, nempe, ex dato corpore ac ex electrico; quoniam ex ipsorum ipsis experimentis constat, oxygenium et bases metallicas, dum a cæteris separantur, ope pilæ voltaicæ, electricitatem, vel positivam, vel negativam, habere; unde quodque chimici nobis offerant corpus, cui electricum nullum insit, non nisi corpora composita ex

duplici saltem elemento objicere queunt, ac proinde substantialem generationem demonstrative rejicere nequeunt, etiam quoad corpora quædam mixta.

3.º Tandem, etiamsi gratis daretur, analyses et syntheses, quam chimici instituunt in corporibus inanimatis, substantialem generationem ex eis excludere, hæc tamen semper locum habebit, non solum quoad corpora primo et absolute simplicia, ut jam dixi, sed etiam et maxime quoad plantas et bruta, nisi chimici nobis dicere velint, ubinam, inter elementa per suas analyses et syntheses habita, repererint illud, quod vitam præstat brutis animalibus.

Obj. 6.º cum Tongiorgi. Peripateticum systema circa prima corporum principia falsitatis evincitur: 1.º quia per illud sufficiens ratio reddi nequit, «cur binæ substantiæ, quæ ad certum quoddam compositum efficiendum concurrerunt, hoc dissoluto, prodeant eadem, quæ antea.» 2.º «Quia negandum est, compositum, quoad suas qualitates et dispositiones, suis elementis esse proximius quam aliis substantiis; aqua, v. gr., quoad proprietates suas omnes, multo minus ab alcohol distat quam ab oxygenio vel hydrogenio, quæ sunt ejus elementa.» 3.º «Quia negandum, qualitatum affinitatem et propinquitatem vinculum successionis, de quo agimus, inter substantias inducere.» 4.º «Quia negandum, sive caloricæ, sive electricæ virtute novum esse produci posse; utraque enim vis non agit nisi movendo, nihilque aliud per se producit nisi motum.»

Resp. 1.º Hæc omnia, sicut et alia minoris momenti, quæ laudatus Tongiorgi oggerit, facile solvuntur ex his, quæ in præcedentium objectionum solutionibus ediximus.

Resp. 2.º Etiamsi nulla pateret responsio ad prælaudatas Tongiorgi objectiones, salvum adhuc consisteret peripateticum systema quoad prima corporum principia et generationem substantialem. Quandoquidem, systema hocce præcipue respicit tum prima elementa sive corpora simplicia naturæ, tum corpora viventia. Porro, argumenta cuncta itali philosophi nec prima corpora simplicia, nec substantias viventes